

ZADRUGA

:: :: Glasilo „Zadružne Zveze v Celju“. :: ::

Vzgled posojilnicam.

Posojinica v Sodražici, ki je včlanjena pri Zadružni Zvezi v Celju, je predložila svoj računski zaključek za 16. upravno leto 1911. V poročilu javlja med drugim tudi, da zahteva od posojil, katere dobivajo seveda le člani, $5\frac{1}{4}\%$ **obresti na osebni kredit proti poroštvu in 5% obresti proti vknjižbi.** Svoje poročilo pa konča s sledečimi izvajanj:

Zadružniki, zopet prihajamo med Vas vedrega lica, veselega srca! Polagamo Vam račun o poslovanju in gospodarjenju za 16. upravno leto.

Pazljivo preberite stran za stranjo, postavko za postavko v prometu in bilanci.

V letih pomanjkanja denarja plačujete od posojil le $5\frac{1}{4}\%$ obresti! — Katera posojilnica po slovenskih deželah ponuja te ugodnosti?

V času, ko trpi trgovina, ko obiskujejo kmeta nezgode, ko iščejo drugod ponesrečenci zaman kredita, izkazuje naš zavod tako malenkosten znesek zaostalih obresti, na drugi strani pa znaten znesek predplačanih obresti. Ti zneski ne govore samo o redu, o točnosti in vestnem spolnjevanju zaveznosti, marveč izpričujejo tudi treznost izposojevalcev.

Domoljubno je naše delo — poštene so naši nameni. Očeta Rajfajzena duhovna dedščina nas vodi, nam narekuje dajati posojila v to: da se ustvarja družinska sreča, vzdržuje hišni mir, goji poštenost, pomaga nesrečnikom, podpira napredek, uči varčnost in skrbi za prihodnost.

»Kdor toži, dobi po koži«. Uvažujoč ta pogovor, odklanjamo vse zdražbarje in tožbarje. Te vrste ljudje ne propadajo samo gmotno; — sovraštvo, maščevanje rodi še večje gorje.

Pijanci, lahkoživci ne dobe poslušnih ušes. Bolja prva, ko zadnja zamera. Oni ne pogublajo samo sebe, svoje družine, ampak potope v pijači vse dolžnosti in poštenje.

Političnih strank ne poznamo; samo poštene slovenske trpine, ki žele sebi in slovenskemu narodu boljših časov.

Ne lovimo vložnikov in ne ponujamo denarja. Kake britkosti in težave občutijo danes oni zavodi, kateri se ravna po pregovoru: »Kadar konja love, mu ovsa mole; kadar ga vlovijo, sebe in nega umorijo«.

V pojasnilo bodi povedano, da izkazuje bilanca 609.695 K 68 vin. posojil in pri tem znesku le 3312 K 08 vin. zaostalih ter 2342 K 20 vin. predplačanih obrestij. Vse ostalo pa je jasno in in dela veselje slehernemu dobremu zadrugarju. Tako, kakor to poročilo, morejo govoriti le tam, kjer so v resnici prožeti zadrugskega duha in zadrugskega navdušenja. Se zavedajo, kake naloge imajo kot rajfajzenovci, kot posojilničarji, kojih dolžnost je delovati za koristi bližnjega, za koristi splošnosti. »V letih pomanjkanja denarja plačujete od posojil le $5\frac{1}{4}\%$ obresti!« Tako kličejo zadrugnikom-dolžnikom. In kako ponosni so lahko ob tem dejstvu v času, ko se ponekod vsled krize zahteva celo 8% , 9% in morebiti tudi še več. Žalibog le malo, malo je posojilnic po Slovenskem, ki bi celo v sedanjem času mogle kazati na tako nizko posojilno obrestno mero, kakor posojilnica v Sodražici. Kakor rečeno, kaže to dejstvo, da se naši posojilničarji tam v Sodražici v polni méri zavedajo svojih dolžnostij, ki jih imajo osobito tudi v kritičnih časih napram zadrugnikom ter naj služijo v tem pogledu za najlepši vzgled vsem onim posojilnicam, kjer se smatra za pglavitno nalogo, delati velike dobičke in v to svrhu ravno v gospodarsko slabih časih izžemavati itak uboge dolžnike z neobičajno visoko obrestno mero. Vse hvale vredno je tudi, da je vodstvo posojilnice strogo pri sprejemanju zadrugnikov: zdražbarje, pijance, lahkoživce odklanja, le marljivim in poštenim pomaga. Radi tega je v zadrugi mir in red. Slednje dokazuje osobito majhen znesek zaostalih obrestij.

Zadruga pa žrtvuje tudi v dobrodne namene. Do l. 1911 je razdelila 11.033 K 90 vin. V l. 1911 pa sledeče:

Letnina »Sl. Š. Matici« v Ljubljani za šole: Sodražica,

Gora, Sv. Gregor	K	12'—
Za revne šolarje v Sodražici	»	50'—
» » » na Gori	»	15'—
» » » pri Sv. Gregorju	»	10'—

Ponesrečencem pri blagu	K	700'—
Za vodovod v Sodražici	»	50'—
Gasilnemu društvu v Sodražici	»	50'—
Za povzdigo hišne, domače obrti	»	100'—
Za dijaško ustanovo	»	200'—
Za 25 letni jubilej posojilnice	»	100'—
Za posojilnični dom	»	200'—
V delno pokritje porokom	»	272'—
Za povzdigo živinoreje	»	178'—
Skupaj	K	1.938'35

Zelo zanimivo je primerjati to posojilnico z drugimi glede upravnih stroškov, nagrad in odškodnin. Primerjati moramo moč posojilnic glede vlog in posojil. Navedel bom torej pri vsaki za-drugi — pred menoj leži 15 bilanc — stanje vlog in posojil ter znesek upravnih stroškov — vštete so tudi nagrade in odškod-nine — **brez davkov**. Bilanca Posojilnice v Sodražici izkazuje stanje za l. 1911, vse druge bilance stanje za l. 1910.

I. Posojilnica v Sodražici:

vloge	636.266 K 99 v
posojila	609.695 » 68 »
upr. stroški	1.903 » — »

II. Bilanca:

vloge	1,134.877 K 68 v
posojila	819.921 » 64 »
upr. stroški	4.721 » 64 »

III. bilanca:

vloge	1,370.516 K 44 v
posojila	1,206.449 » 01 »
upr. stroški	7.781 » 09 »

IV. bilanca:

vloge	1,093.640 K 43 v
posojila	509.426 » 02 »
upr. stroški	4.256 » 54 »

V. bilanca:

vloge	528.505 K 20 v
posojila	494.119 » 37 »
upr. stroški	4.688 » 44 »

VI. bilanca:

vloge	250.956 K 79 v
posojila	271.599 » 82 »
upr. stroški	1.536 » 57 »

VII. bilanca:		
vloge	82.900	K 58 v
posojila	86.263	» 05 »
upr. stroški	779	» 45 »
VIII. bilanca:		
vloge	1.991.551	K 22 v
posojila	1.980.740	» 73 »
upr. stroški	6.288	» 64 »!
IX. bilanca:		
vloge	598.010	K 53 v
posojila	502.423	» 91 »
upr. stroški	2.742	» 53 »!
X. bilanca:		
vloge	670.007	K 98 v
posojila	575.335	» 27 »
upr. stroški	2.707	» 85 »
XI. bilanca:		
vloge	1.432.712	K 31 v
posojila	1.153.638	» 71 »
upr. stroški	5.759	» — »
XII. bilanca:		
vloge	491.218	K 21 v
posojila	361.945	» 92 »
upr. stroški	4.415	» 27 »!!
XIII. bilanca:		
vloge	757.358	K 07 v
posojila	688.842	» 83 »
upr. stroški	3.225	» 19 »
XIV. bilanca:		
vloge	152.389	K 80 v
posojila	161.396	» 40 »
upr. stroški	2.405	» 98 »!!
XV. bilanca:		
vloge	1.096.212	K 48 v
posojila	771.628	» 62 »
upr. stroški	6.036	» 22 »!!

In tako dalje! Jemal sem bilance po vrsti, kakor so mi pršle pod roko. Če bi nadaljeval, bi ostala slika ista, kakor jo kažejo že navedene bilance. Kaj nas uče te številke? Da bi bilo potrebno poslati večino naših posojilničarjev v Sodražico, kjer si naj ogledajo, kako se **nesebično** dela v združništvu. No, morebiti

bi se celo v Sodražici dalo še kaj izboljšati, gotovo pa je, da Sodražica visoko nadkriljuje vse ostale svoje sestre. Lakomnost, požrešnost se začne udomačevati po zadrugah, to nam zgoranje številke dokazujejo, zato pravočasno svarimo pred nadaljevanjem tacega dela. Ne velike dobičke, ne nagrade in odškodnine načelstvu in uradništvu, temveč edinole dobrobit zadružnikom, korist bližnjega naj išče zadruga. Mislim, da sem dovolj jasen! Če pa bo treba govoriti še jasneje, se bo to storilo o priliki revizij.

Dve želji pa imam do Posojilnice v Sodražici. Prva je, da naj ta vzorna zadruga stori, kar more, za razširjenje zadružnega razumevanja med svojimi sodružniki. Pred vsem z širjenjem zadružnega čtiva, nadalje s prirejanjem zadružnih sestankov, razgovorov, predavanj. Druga želja pa je ta, da se naj Posojilnica v Sodražici zaveda sledečega: kakor more ona sama največ storiti le tedaj, ako je med njenimi člani vzorna disciplina, tako morejo tudi višje zadružne organizacije, zveze, ukreniti največ le tedaj, ako se posamezne članice strogo drže discipline napram zvezi. To velja osobito glede zveznih denarnih in blagovnih central. Slovenci smo tu v primeri z zadružnim organizacijami drugih narodov še močno zaostali, toda enkrat treba začeti radikalno. Vedno drznejši postajajo na Slovenskem importirani sovražniki zadružništva, dolžnost zadrug je torej, da se vočigled temu dejstvu prav tesno oklenejo svojih organizacij.

S.

Splošni narodno-gospodarski in socijalni vpliv zadružništva.

(Po spisu dr. Maksa Grabeina »Die soziale Bedeutung der deutschen ländlichen Genossenschaften«).

»Je to čudovito, celo naše narodno-gospodarsko življenje in delovanje pre-
rajaajoče, istega na docela drug temelj
postavljajoče načelo, ki prihaja z za-
družno idejo na površje«.

Schmoller.

V našem času, ko prihaja kapitalistični veleobrat do vedno večje moči in veljave, ko si hoče podvreči vse predelovanje surovin, ki jih prideluje kmetovalec, ko hoče monopolizirati prodajo vseh živih in drugih živlenskih potrebščin, je vsekakor združevanje malih in srednjih producentov ter konzumentov na zadružni podlagi zani-

miva socialna prikazen. Rekel je že marsikdo, da je to socializem, kakor ga propagirajo socialni demokratje, načelo, ki hoče prevreči sedanji kapitalistični narodnogospodarski red; zategadelj že od nek-daj ni manjkalo socialistično mislečih zadružnikov, ki so upali, da bo zadružno gibanje doseglo prevrat sedanjih družabnih in gospodarskih razmer in doseglo novo njih ureditev v socialističnem smislu. Starejši oznanjevalci zadružne misli, celi in napol socialisti, kakor Owen, Buchez, Maurice, Ludlow, Holyake, V. A. Huber in dr. so si ustvarili take nazore in jih skušali vcepiti najširšim krogom zadružnikov. Znano je, da so razširjene te ideje še danes v »modernem« mestnem konzumnem zadružništvu.

Kmečki naši zadružniki pa tako socialistično razlago zadružne misli vsi povprek odklanjajo. Naši kmetje so sicer zmožni zadružno misliti, ne pa kolektivistično. Za ureditvijo sveta, kakor si jo predstavljajo socialisti, se ne trgajo niti veleposestniki, niti mali in srednji kmetje, ki ljubijo odkritosrčno svojo rodno grudo in hočejo biti na njej samostojni gospodarji. Socialistične ideje ne morejo dobiti med njimi toliko manj tal, ker je znano, da se pri nas veleposestvo, torej kmetijski veleobrat, umika čimdalje bolj srednjemu in malemu posestvu. Vrší se neka neprestana notrana kolonizacija, katero moremo iz narodnih in še različnih drugih ozirov le najgorkeje pozdravljati. Naše kmečko zadružništvo ne namerava zato prav nikakega prevrata sedaj veljavnega narodnogospodarskega reda — da, ono ga prav pogosto ščiti. Ono premaguje takorekoč samega sebe, da bi ne izključilo in uničilo posameznih stanov našega družabnega reda. Tako je zadružno nabavljanje živil na deželi prav pomankljivo in bilo bi v rokah naših zadružnikov, da bi temu lahko sčasoma popolnoma odpomogli — na škodo malemu trgovcu in obrtniku. Tozadevno je izjavil odličen nemški zadružnik, član nadzorstva rajfajzenske organizacije, sodni svetnik Klingenberg na mednarodnem zadružnem kongresu v Budimpešti: »Imamo v Nemčiji jako številni trgovski in obrtniški srednji stan, kateri obsega jako veliko samostojnih gospodarstev in ki v splošnem gotovo ne stremi za izkoriščanjem občinstva. Ker priznamo velik pomen tega stanu, nočemo izvajati zadnjih konsekvenc in spraviti ta stan v nevarnost ali ga uničiti, če nas v to nič absolutno ne sili.« Takih srednjim stanovom prijaznih načel pa ne zastopa kmečko zadružništvo samo naproti trgovcem z živili temveč tudi proti drugim malim in srednjim obrtnikom, mlinarjem, pekom, mesarjem itd.

Dasiravno kmečko zadružništvo nikakor ne namerava doseči prevrata v današnjem gospodarskem redu kakor si ga žele socialisti,

pa vendar uspešno ovira razvoj kapitalizma v kmečkih razmerah. Ta vpliv je direkten in indirekten. Indirektno se kaže v tem, da se malo in srednje kmečko posestvo gospodarsko krepi, direktno v tem, da kapitalistični veleobrat ne more izrabljati svoje sile na polju kmečkega kredita, obrti in trgovine. Krepek razvoj naših hranilnic in posojilnic je zabranil, da se niso kapitalistične velebanke preveč razvile na deželi. Ves trud in prizadevanje, da bi si s podružnicami po malih mestih in celo trgih s kupčijskimi zvezami navezale kmečko prebivalstvo na se in zlasti zvale iz njega prihranke, je bilo več ali manj brezuspešno. Večkrat se je zastonj pozivalo kreditne zadruge, da bi se prelevile v podružnice velebank. Na široko mišljena in izpeljana organizacija kmečkih denarnih zadrug je ustvarila trden jez proti preplavljenju dežele z gospodarskim uplivom velebank in kmečki kredit si je ohranil od njih več ali manj svojo neodvisnost. Istotako so zabranile zadrugne mlekarne, žganjarne, vinarske zadruge itd., da se kapitalistični veleobrat ni prehudo razvil na vseh teh poljih. Za naše slovenske razmere ta trditev seve povsem ne velja; smo še komaj na pričetku razvoja takih gospodarskih zadrug in preveč nas še nadlegujejo otročje bolezni, da bi bil mogoč krepak vzrast. Močni smo že postali glede organizacije kmečkega kredita — močni bomo sčasoma tudi povsod drugod, ako bomo ostali solidni in vstrajni.

Tudi pri zadrugnem nakupu in prodaji je opaziti znaten napredek. Velekapitalistični obrat je tudi tu že zgubil mnogo na prejšnjem uplivu in samodržstvu. Ustvarja se počasi protiutež proti kartelom in sindikatom, ki hočejo dobiti vso produkcijo in prodajo mnogih važnih kmetijskih in obrtnih potrebščin popolnoma v roke in potem z neumestno visokimi cenami v svoj prid izrabljati prebivalstvo. Tako so se polastile imenovane velekapitalistične organizacije skoraj popolnoma izdelovanja in prodaje kalijevih soli, žlindre, salpetra. Mogočne organizacije prducentov podražujejo konzumentom premog in drugo gorivo, z mogočnimi družbami se ima boriti za ugodnejše cene superfosfatov, kostne moke, da, celo apna. Neko-liko manj se pozna vpliv kartelov v trgovini s krmo in živinskimi krmili, to pa zaradi tega, ker kmetje povečini krmo ozir. krmila pridelujejo in izdelujejo sami. Ali se pa z izdelovanjem ali predelovanjem tega predmeta ukvarjajo manjše tovarne in obrtniki na deželi, ki ne stoje v nobenem kartelu, dasi je taka stremjenja opaziti že tudi pri njih. Končno še opozarjamo na kartele glede petroleja, sladkorja, poljedelskih strojev itd. Dasiravno je gospodarski vpliv in narodnogospodarski pomen vseh teh sindikatov, kartelov in drugih

enakih veleobratnih organizacij različen, jeden cilj imajo vsi pred očmi: konzumenta kolikor le mogoče izkoristiti. S tem nastaja, kakor smo že omenili, velika nevarnost za konzumente, tako glede cen kakor glede drugih nakupnih in dobavnih pogojev. Te nevarnosti se moremo izogniti — kajti na državno pomoč proti kartelom se nani za sedaj ni zanašati — samo na ta način: **združimo se vsi v nakupne zadrage**. Samo taka združitev, če se kolikor mogoče popolno izvede, bo mogla čuvati konzumenta pred izkoriščanjem, ga bo povzdignila v soodločujočega činitelja v današnjem gospodarskem življenju. Kakor si mestni konzumenti ustanavljajo svoja konzumna društva, tako bi si naj ustanovili kmetje zadrage v svrhu skupnega nakupa. Pa kje smo še mi od končnega velikega cilja takih zadrug, saj stojimo komaj pred skromnimi prvimi začetki! V Nemčiji nakupujejo take zadrage skupno za 160—180 milijonov kron blaga, to je komaj ena sedmina resnične potrebe. Pač pa se je tam že razmeroma dobro organiziral skupen nakup umetnih gnojil; zadrage in kmetijske korporacije posredujejo sedaj polovico skupne prodaje kalijevih soli in žlindre. Vendar pa smatrajo še tudi to množino za vedno premajhno, da bi se mogli uspešno po robu postaviti izvrstno organiziranim producentom. O tem so se nemški kmetovalci posebno prepričali l. 1904, ko se je nanovo sklepala pogodba za dobavo žlindre in kalija. Organizirani tovarnarji niso le mirno prezrli celo vrsto opravičenih, prav zmernih želj konzumentov temveč so ti zgubili prednosti, ki so jih imeli popreje celih 15 let glede dobave kalija. Najsi že občutijo to zgubo tako hudo ali ne — vsekakor kaže ta dogodek, da je bil jeden kontrahent, producent močnejši. Take skušnje morajo nas vse izučiti, da je treba še mnogo, mnogo napora za organizacijo kmečkih producentov in dosego neobhodno potrebne stanovske samozavesti in skupnosti, da bomo mogli doseči napram producentom tako stališče, da bo enostransko oškodovanje in zloraba gospodarske slabejših kmetovalcev izključena. Nočemo nikomur škodovati — ali doseči hočemo takorekoč oborožen mir.

(Konec prihodnjič.)

O davkih.

Država potrebuje za upravo, za vzdrževanje armade, justice, srednj. in visokega šolstva, cerkve in za vršitev ostalih svojih nalog od državljanov prispevkov, katere pobira pod imenom **davki** ali **pristojbine**. Naloge države se vedno večajo in postajajo obširnejše; vsporedno z istimi pa naraščajo tudi denarno izdatki. Velika težkoča je, da celo umetnost, državno blagajno zadostno napolniti, ne da bi bilo vsled tega narodno gospodarstvo preveč obremenjeno. In ta pouk, kako pripomoči državi, občinam in drugim javnim korporacijam na najpripravnejši način do potrebnih denarnih sredstev, se imenuje **finančna veda**. Finančna veda ima torej popolnoma praktičen značaj, ker se upira na temeljne nauke gospodarske prakse.

Viri države obstoje: 1. Iz dohodkov državnega premoženja, to je od železnic, rudokopov, bank itd., katere upravlja država v lastni režiji, 2. iz dohodkov takozvanih regalij, to so dobički iz tobačnega in solnega monopola, pošte itd., 3. iz davkov, to so prisilni doneski v državno blagajno, katere zahteva država od posameznikov, 4. iz pristojbin in 5. iz posojil katere najema država na podlagi svojega kredita za pokritje izrednih izdatkov, kateri se ne morejo naenkrat kriti z rednimi dohodki.

Od vseh navedenih državnih virov nas zanimajo edino davki in pristojbine. Ker moramo smatrati državo kot socialno potrebo, ji pravice do pobiranja davkov ne moremo odrekati.

Kar se davkov tiče, razločujemo **posredne** in **neposredne**. Posredni se delijo v zemljiški, hišni in osebni davek. Prva dva se ozirata na podjetje odnosno na obdelovani promet, pri poslednjem pa služi za podlago gospodarska moč osebe. Osebni davek se deli nadalje še v splošni in posebni obrtni davek (pridobnina), rentni in osebnodohodninski davek. Pri združništvu nas zanima od vseh davčnih vrst najbolj **pridobnina** od javnemu podajanju računov podvrženih podjetij, nadalje **rentni davek** in del pristojbin ter kolekov. Podlago za vrsto davkov, ki nas zanimajo, daje zakon o osebnih davkih od 25. oktobra 1896, drž. zakonika št. 220. Tretje poglavje navedenega zakona določuje, da so vsa javnemu polaganju računov podvržena podjetja podvržena tudi posebnemu obrtnemu davku. Kot podjetje se označuje vsako obratovanje, ki stremi na dosego prometnega dobička. Ako pa cilj ni namenjen čistem dobičku, n. pr. pri dobrodelnih, podpornih

in enakih zavodih ali društvih, potem odpade davčna dolžnost. Od strogo špekulativnih podjetij kakor so delniške družbe, zavarovalnice in železnice, katerim je dosega čistega dobička edini in glavni namen, pa loči zakon posebno vrsto občekoristnih naprav in med te šteje **zadruge**. Istim dovoljuje nasproti drugim podjetjem velike davčne ugodnosti. Statistično pa je dokazano, da plačujejo zadruge v Avstriji letno na stotisoče kron preveč na davkih in sicer samo vsled nezadostnega poznanja tozadevnih davčnih predpisov in vsled napačne odmerilne podlage od strani davčnih oblasti, ki se v tem mnogokrat same zadostno ne spoznajo. Zato mislimo, da je umestno, ako na kratko obrazložimo pogoje, ozir. zahteve, pod katerimi so zadruge ali davka popolnoma proste, ali pa uživajo vsaj znatne olajšave.

Popolno davčno prostost uživajo po določitih § 84 littera f zakona o osebnih davkih:

1. **Nakupovalne zadruge**, to so zadruge za skupni nakup strojev, semen, umetnih gnojil, plemenske živine itd., katerih pravila vsebujejo določbo, da se event. dosežen čisti dobiček ne sme razdeliti med člane. Člani takih zadrug smejo imeti v tem slučaju le to korist, da si lahko nabavijo potrebščine najboljše kakovosti po en gros cenah brez vsakih stroškov. S takim skupnim naročevanjem se ne doseže ali nikak dobiček ali pa prav malenkosten, ki se mora pridjati rezervnemu zakladu za morebitne zgube pri nakupovanju. Ako bi zadruga prodajala članom njihove potrebščine namenoma z dobičkom ki bi bil deljiv, potem je pridobnini podvržena.

2. Uživajo davčno prostost **produktivne zadruge** za skupno predelavanje od združnikov prevzetega blaga. Glede teh določa zakon, da je davčna prostost le takrat utemeljena, ako ne sega predelavanje čez one meje, da se jim lahko prizna že industrijelni značaj, kakor n. pr. na združni podlagi ustanovljenim pivovarnam tovarnam za sladkor itd. Nadalje se morajo načelno le od članov sprejeti pridelki predelavati. Tuji izdelki se smejo le izjemoma, za vzdrževanje rednega prometa uporabljati. Po teh jasnih določbah so torej vse mlekarske, sirarske, vinarske in druge enake zadruge pridobninskega davka popolnoma proste, ker se jim industrijelnega značaja ne more priznati, pri nakupovanju blaga se pa omejujejo tudi le na člane. Ugovarjalo bi se mogoče pri mlekarnah, ki kar surovo mleko naprej prodajajo, da to še ni nikako predelavanje blaga. Vendar se to da izpodbijati, ker je mleko že skozi pastereziranje, katero vrše vse mlekarne, podvrženo go-

tovemu predelavanju. — Seveda tudi produktivne zadruge ne smejo čistega dobička deliti med člane, ako hočejo biti pridobninskega davka oproščene. — One zadruge, ki se bavijo tudi s prodajo blaga na drobno, so davka proste le v slučaju, ako se vrši prodaja na sedežu zadruge, to se pravi, v oni občini ali kraju, kjer se nahaja večina zadrušnikov. Podružnica vinarske zadruge n. pr. v drugem kraju, kakor na sedežu zadruge, ni davka prosta.

Glede vseh navedenih zadrug zahteva zakon najstrožjo omejitev delovanja na lastne zadrušnike; vendar pa izjeme v korist zadruge, ako iste niso v večini, ne izključujejo davčne prostosti. Toliko o kmetijskih zadrugah.

Važne so nadalje določbe o davčni prostosti takozvanih rajfajzenskih posojilnic. Namen teh je, pomagati svojim članom pri gospodarstvu in obrtniji s cenim kreditom ter zabraniti odiranje prebivalstva. — Ta cilj bi naj bil dosežen na eni strani z nesebičnim delovanjem članov načelstva, na drugi strani pa z omejitvijo delokroga na majhen okoliš, ki omogočuje natančno poznanje gospodarskih razmer posameznikov, da se pomaga pravilno potrebnim in vrednim. — Te nazore vsebuje zakon od 1. junija 1889, ki daje v § 1 popolno prostost glede pridobnine. Pravila rajfajzenskih posojilnic morajo obsegati po § 1 zgoraj navedene zakone:

1. neomejeno zavezo,
2. omejen delokrog,
3. delež ne sme presegati zneska 50 K in se ne sme višje ko hranilne vloge obrestovati,
4. posojila se smejo dajati le zadrušnikom,
5. čisti dobiček se mora pridjati brez odbitka rezervnemu zakladu,
6. menice so izključene in
7. ne sme obrestna razlika nad vlogami in posojili z vsemi postranskimi stroški $1\frac{1}{2}\%$ prekoračiti.

Izpolnitev teh določb daje torej rajfajzenovkam prostost **pridobnine**. Glede zadrug, katerih pravila ne vsebujejo zgorajšnih določb, to so takozvane Schulze-Delitzscheve posojilnice, pa velja pridobninska prostost še v slučaju, ako čisti dobiček ne presega zneska po 600 K. Za čisti dobiček se pa ne sme smatrati le s tem imenom v bilanci izkazani znesek, temveč tudi vse nepasirane postavke, ki služijo za odmerilno podlago. Katere postavke iz računskega zaključka so davku podvržene in ketere davka proste,

določujejo §§ 92—99 zakona o osebnih davkih in bi bilo preobširno o tem podrobno razpravljati. Priporočam pa nujno vsem zadrugam, ki se v davčnih zadevah prav dobro ne spoznajo, da vse davčne odmere s potrebnimi podatki Zadružni Zvezi v Celju v pregled pošljejo, in sicer vedno takoj po prejemu, da se rok za event. priziv ne zamudi. Davkov imamo že itak toliko, da nimamo prav nobenega vzroka še neopravičenih plačevati.

A. K.

Vestnik „Zadružne Zveze v Celju“.

Vsem članicam!

V zadevi nakupovanja pisarniških potrebščin:

Pozivljamo vse članice, da si vse pisarniške potrebščine nabavljajo potom Zveze. Zveza je založila vse tiskovine in poslovne knjige, ki se rabijo v zadrugah. Ravnotako se naročajo blagajne in železne omare najrazličnejših velikosti potom Zveze pod najugodnejšimi pogoji.

V zadevi nakupa kmetijskih potrebščin:

Zveza je vpeljala blagovni promet in posreduje pri nakupovanju vseh kmetijskih potrebščin, osobito umetnih gnojil. Članice-zadruge naj za svoje zadružnike kmetijske potrebščine, osobito pa umetna gnojila skupno naročajo in se naj pri tem poslužujejo Zvezinega blagovnega oddelka. Pogoji najugodnejši, ker je Zveza kot članica Splošne zveze avstrijskih zadrug na Dunaju deležna pogodbe, katero so vse avstrijske kmetijske nakupne organizacije sklenile z največjimi tvrdkami, ki prihajajo v poštev.

Zapisniki zadružnih sej in zborovanj.

Avstrijska zadružna postava iz l. 1873. zahteva, da se morajo o občnih zborih (rednih in izrednih) zadrug spisovati zapisniki, v katerih se jasno in resnično zabeležijo vsi bistveni dogodki zborovanja, osobito pa sklepi in izidi volitev, pri slednjih je navesti tudi število in razmerje oddanih glasov. Ti zapisniki morajo biti datirani in se morajo vpisovati v posebno paginirano (t. j.: strani morajo biti zaznamovane s tekočimi številkami) knjigo, v katero ima vpogled slehern zadružnik dotične zadruge in politična oblast. (§ 34, al. 2 zadružnega zakona). Vse to pa ne velja

le zaobčne zборе, temveč v polnem obsegu tudi za seje načelstva, nadzorstva in drugih odsekov. Spisovanje zapisnikov je najvažnejše opravilo tajnikov, kjer so taki nastavljeni. V zadrugah pa, kjer ni poklicnih tajnikov, naj se izmed načelstva in nadzorstva določi član, ki opravlja ta posel. Na vsak način naj se skuša glede zapisnikarjeve osebe doseči nekaka stalnost. Zapisnikar naj bo dobro poučen o vseh zadevah svoje zadruge, le tedaj bodo zapisniki popolni in jasni in le tedaj more mnogo koristiti svoji zadrugi; v nasprotnem slučaju pa utegne največ škodovati. Iz sejnih zapisnikov mora natančno biti razviden ves razvoj in položaj zadruge, celo poslovanje organov. To je velevažno za revizijo. Le, ako so zapisniki popolni, more nadzorstvo in zvezni revizor dobiti jasen vpogled v zadrugo in izvršiti na tej podlagi točno revizijo, kar je v največjem interesu zadruge.

Načelstvo sme odločati v združnih zadevah le v toliko in tam, v kolikor in kje mu je dovoljeno glasom združnega zakona, pravil in sklepov občnih zborov. Nadalje mora skrbeti, da se vodijo potrebne knjige. Najpozneje do konca mesca junija (ako pravila ne določajo za to še krajši rok) mora sestaviti letni račun za prejšnje poslovno leto, mora ta račun natančno pregledati ter ga na to objaviti združnikom. Ta račun mora načelstvo pred vsem predložiti nadzorstvu v pregled. In to mora biti iz zapisnika načelstvenih sej razvidno. **Katera** bilanca je bila pregledana in sprejeta, **kdo** vodi knjige, **katere** knjige so predpisane, **kakšne** odškodnine dobiva blagajnik, tajnik in drugi funkcionarji, **kakšno** blago se sme nakupiti, **kdo** sme nakupovati in naročati, **kdo** se sprejme kot združnik, **koga** se izključi, opominja, toži, **komu** se dovoli posojilo in **kak znesek**, **komu** se posojilo odpove, **koliko** si zadruga izposodi, **kedaj**, **kako** in **s kakim uspehom** se je obravnavalo revizijsko poročilo in revizorjev nasvet: to in še sto in sto drugih raznih stvari je treba v seji razpravljati in zabeležiti v sejnem zapisniku. Vse se mora sproti storiti. Za vse to je načelstvo odgovorno združnikom. Ravno tako pa so tudi dolžnosti nadzorstva in občnega zbora po zakonu, pravilih in sklepih natančno določene. Kako pa si o tem, ali so se te dolžnosti izpolnjevale ali ne, napravim jasno sliko, kako naj izvem, ali se je uvaževalo vse predpise in sklepe, kako naj storjene napake pravično grajam, ako ni zapisnikov ali pa so isti površni, morebiti pa celo napačni? Koliko nezgod se je po zadrugah povzročilo že s tem, da so se zapisniki spisovali na posameznih listih, katere je načelstvo vsak čas lahko odstra-

nilo in uničilo, da bi s tem revizorju zabranilo vpogled v razdrapano zadrugo? Mnogo je slučajev, ki dokazujejo, da je pravilno sestavljanje zapisnikov **največje važnosti** in da je posel zapisnikarja zelo važen.

Žalibog se mora reči — revizorske izkušnje uče to —, da se zapisnikarstvo mnogokrat hudo zanemarja, ne le po kmečkih, temveč tudi po mestnih zadrugah. Vzroki: neznanje zakonitih določb, pravil, združnega poslovanja, včasih tudi hudobnost in lenoba, največkrat vendarle pomanjkanje na zadostno izvežbanih zapisnikarjih in članih načelstva. Osobito na kmetih je tuintam težavno najti primernega zapisnikarja. Dobe se možje, ki imajo dovolj smisla za združno delo, nimajo pa dovolj znanja in spretnosti za tajniški posel. Odtod največ povoda za revizorjeve graje. Razume se, da je revizorjeva dolžnost tudi dajati praktična navodila za zapisnikarstvo in poslovanje vobče. Vendar smatram za potrebno, da se v naslednjem podajo glavne točke o zapisnikih. Posnete so po spisu, ki ga je minulo leto objavil gospod Pius Mayer, tajnik italijanske združne zveze v Gorici.

(Nadaljevanje sledi).

Seznam

letnih vlog, katere mora vsaka posojilnica vsako leto redno predložiti c. kr. okrajnemu glavarstvu, in sicer:

1. C. kr. okrajnemu glavarstvu kot davčni oblasti prve stopnje se mora predložiti zaradi odmerjenja pridobninskega davka:

a) Napoved o pridobnini za preteklo upravno leto od podjetij, katera so zavezana javno polagati letni račun na predpisani tiskovini obrazec E/1 k členu 52 zakona od 25. oktobra 1896, drž. zak. št. 220. Dotična tiskovina se dobi pri vsaki davkariji, oziroma davčnem nadzorništvu; sicer pa opozarjamo že tukaj, da naj zahtevajo naše posojilnice ne le samo te, ampak vse tiskovine vedno s slovenskim besedilom.

b) Računski zaključek za preteklo upravno leto v dveh izvodih. Isti mora obsegati poročilo po predpisih § 22. združnega zakona od 9. aprila 1873, drž. zak. št. 70, denarni promet, natančno bilanco, to je razkaz imetja in dolgov posojilnice, posebni račun zgube in dobička. Pripomni se, da morajo biti v denarnem prometu med izdatki posebno špecificirani vsi davki s prikladami vred, torej pri posojilnicah neposredne pristojbine, rentni davek in pridobninski davek.

c) Prepis zapisnika občnega zbora, pri katerem se je računski zaključek za preteklo leto odobril. Pristavljamo, da ni potreba prilo-

žiti napovedi o pridobitvi popolnega prepisa zapisnika o občnem zboru, ampak le delni prepis tega zapisnika, in sicer samo glede točke o razdelitvi čistega dobička. Vse druge stvari, katere so se pri občnem zboru razpravljale, nimajo za odmero pridobitve nobenega pomena in jih torej tudi ni potreba naznanjati davčni oblasti.

d) Vsi ti pripomočki se morajo predložiti najkasneje 14 dni potem, ko se je vršil občni zbor, pri katerem se je računski zaključek odobril. Pošiljatev se naslovi na: C. kr. okrajno glavarstvo kot davčna oblast.

Predpisi glede teh podatkov se nahajajo v §§ 92. do všteti 100., 110. in 250. zakona od 25. oktobra 1896. drž. zak. 220.

2. C. kr. okrajnemu glavarstvu kot politični oblasti se mora predložiti v ravnoistem roku zaradi sestave društvene statistike:

a) Tri izvode računskega zaključka za preteklo upravno leto.

b) Prepis zapisnika o rednem občnem zboru. Tu se mora pač predložiti popolni prepis zapisnika o vseh točkah občnega zbora.

Dotični predpisi so zapovedani v združnem zakonu od 9. aprila 1873, drž. zak. št. 70, in ukazih ministerstva notranjih zadev od 12. januarja 1879, št. 9721, in od 20. januarja 1886, št. 129.

Ker je zlasti izpolnjevanje napovedi o pridobitvi za neveščake precej težavno, je najbolje, da se vsaka posojilnica obrne na Zvezo da jej ona to stvar preskrbi.

Nadalje pa opozarjamo še na sledeče vloge:

V slučaju izpremembe pravil:

Spremembo pravil je javiti pristojnemu c. kr. trgovskemu sodišču s prošnjo za registracijo. Natančnejša tozadevna navodila glej v Lapajnetovi knjigi »Slovenski posojilničar«, stran 17 do 19.

Vsako spremembo pravil je treba po izvršeni registraciji naznaniti takoj tudi c. kr. okrajnemu glavarstvu. Vse rajfajzenovke pa, ki uživajo kolkovne oiajšave, morajo spremembo pravil nemudoma javiti tudi finančni deželni direkciji. Slednja vloga je koleka prosta.

V slučaju izvolitve novih članov načelstva:

Novo izvoljene člane načelstva je takoj prijaviti pristojnemu c. kr. trgovskemu sodišču v svrhu registracije. Kako se pri tem postopa, glej Lapajnetovo knjigo »Slovenski posojilničar«, stran 19 do 22.

Končno opozarjamo, da mora vsaka zadruga poslati Zadružni Zvezi v Celju računski zaključek v treh izvodih in dobesedni prepis zapisnika o občnem zboru.

Književnost.

O zemljiški knjigi, konverzijah, testamentih, kolkovinah in pristojbinah. Poljudna razlaga s praktičnimi vzorci zemljeknjižnih prošenj in predlogov. Sestavila in uredila A. Spende in A. Prepeluh, c. kr. sodnijska uradnika. Založila Zadrúžna Zveza v Ljubljani. Cena?

Knjiga obsega kratko sledeče: I. O zemljiški knjigi vobče. Razloženo je na straneh 3—61 vse najvažnejše, kar bi moral vedeti vsak posojilničar o zemljiški knjigi, o zemljeknjižnih prošnjah, vknjižbah, predznambah i. dr. II. Nato slede na straneh 65—143 vzorci najrazličnejših prošenj in listin. III. Nekaj o testamentih. Navedena so nekatera važnejša določila. Testamenti sicer z zemljiško knjigo samo nimajo nobenega ožjega stika, vendar sta hotela pisatelja porabiti priliko, da navedeta v knjigi, ki je namenjena najširšim slojem, poglavitno tudi o testamentih. Saj posebno na deželi mnogokrat v cel vasi ni dobiti človeka, ki bi znal sestaviti pravičen testament. To neznanje je mnogokrat vzrok mučnih prepиров in dragih pravn. IV. Kolkovine in pristojbine.

O potrebi te knjige pišeta pisatelja sama v predgovoru prav primerno sledeče:

V zadnjem desetletju se je na Slovenskem zadrúžniško življenje mogočno razvilo. To zadrúžništvo se je prav posebno udeistvilo v organizaciji novčnega kredita. Posebno rajfajznovke so se nepričakovano močno pomnožile in tudi utrdile. Poleg večjih denarnih zavodov so tudi male rajfajznovke začutile potrebo, biti si glede svojega poslovanja popolnoma na jasnem.

Zgodilo se je že večkrat, da v dobri volji in dobrem namenu dovoljeni kredit ni bil varen. In zgodilo se je, da so mnogokrat nedolžni poroki trpeli škodo: časih naravnosti po nepotrebnem. Pri nas je zemljiška knjiga tista javno odprta knjiga, ki nam podaja točen in zanesljiv vpogled v kreditne in imovinske razmere posameznega posestnika. Brez vsakega dvoma je, da morajo danes ljudje, ki vodijo večje ali manjše denarne zavode ali pa imajo sami večkrat opravka s kreditnimi in zemljiškimi zadevami, poznati vsaj najvažnejša določila zemljiškoknjižnega zakona in tudi zemljiško knjigo samo. Danes imamo na Slovenskem tudi nebroj denarnih zavodov, ki so od sedeža sodišča daleč oddaljeni. Koliko nepotrebnih stroškov in potov nastane iz tega, ako ljudje ne poznajo zemljiške knjige in njenega bistva. Ko je Friderik Raiffeisen začel snovati svoje hranilnice in posojilnice

in druge gospodarske zadruga, je imel pred očmi načelo osebnega poročstva, brez lukrativnega značaja. To načelo se je pri nas silno udomačilo. Vsakdanja praksa pa je obenem tudi dokazala, da je poznanje zemljiške knjige kljub temu silno važno in potrebno in da se brez tega znanja nobeden, še tako mali denarni zavod ali gospodarska zadruga ne da popolnoma varno voditi. Vsled nepoznanja gotovih formalnih zahtev so bili mali denarni zavodi in tudi posamezniki, (celo, ako niso bivali na sedežu sodišča), dostikrat povezani na tuje ljudi, ki so jim slabo in dostikrat tudi nepravilno za drag denar sestavljali razne listine in prošnje. Dostikrat so imeli ubožni in revni ljudje, imajoči opravka pri zemljiški knjigi, nepotrebna daljna pota in stroške, ki bi bili prihranjeni, ako bi dotičniki poznali nekatera zakonska določila o zemljiški knjigi.

Zadružne in razne gospodarske vesti.

V avstrijski banki je zelo močna češka manjšina. Na občnem zboru dne 3. svečana 1911 n. pr. sta dobila nemška kandidata 568 glasov, češka kandidata pa 301 glas, torej več kakor eno tretjino. Pripomniti je pri tem, da so to res samo češki glasovi, ker se ostali avstrijski Slovani doslej še niso prav nič pobrigali, da bi si skusili z nakupovanjem delnic tega zavoda na njegovo poslovanje dobiti vpliva. Poljaki, Rusini, Hrvati, Srbi in Slovenci: vsi smo si v tem enaki. Kako vestno zasledujejo Čehi zadeve avstroogrške banke, dokazuje tudi dejstvo, da so n. pr. pred letošnjim občnim zborom avstroogrške banke sklicali na Dunaj poseben shod čeških delničarjev, kjer se je na podlagi temeljitih, strokovnjaških poročil določila taktika za občni zbor. Iz banke je tudi posneti, da iščejo Čehi stiko z ogrskimi delničarji ter je dr. Gregor poročal, da je dr. Hautos v imenu ogrskih delničarjev obljubil prijateljsko podporo vsem češkim zahtevam. — Slovenski zavodi imajo dolžnost, da posvetijo vprašanju nakupovanju delnic avstroogrške banke več pozornosti. Če so si mogli tudi prav mali češki zavodi nabaviti teh delnic, bo to šlo pač tudi pri slovenskih, vsaj večjih zavodih. Dozdaj imamo na Slovenskem samo dva delničarja.

Šesttedenski tečaj za zadružne revizorje se vrši sedaj na Dunaju. Istega obiskuje 21 slušateljev, med temi tudi 4 Slovenci, in sicer 2 od zadružnega referata kranjskega deželnega odbora, 1 od ljubljanske Zadružne Zveze in 1 od celjske Zadružne Zveze (knjigovodja Kunej). Tečaj se ozira posebno na predlogo novega zadružnega zakona.

Okrajnih posojilnic je bilo na Češkem v l. 1910. skupaj 166 in sicer 124 čeških, 42 nemških. Češke okrajne posojilnice so štejele koncem l. 1910. v vsem 195.837 članov ter izkazujejo sledečo bilanco:

Pasiva:

deleži	13,909.823'90 K
rezervni zakladi	4,373.756'98 »
penzijski zakladi	858.819'50 »
razni zakladi	382.440'57 »
hranilne vloge	175,719.695'98 »
izposojila	3,943.537.97 »
razna pasiva	2,613.914'55 »
dobiček	981.695'36 «

Skupaj . . 203,283.684'81 K

aktiva:

gotovina	2,552.461'45 K
naložen denar	22,921.234'06 »
vred. papirji	10,482.181.63 »

posojila:

na menice	65,224.810'47 »
na vknjižbo	89,121.059'26 »
na zastave	4,800.586'21 »
posestva	3,332.908'78 »
zaostale obresti	1,895.074'26 »
razna aktiva	2,963.368'79 »

Skupaj . . 203.283.684'81 K

Vloge so se povišale v tem letu za 16,222.983'01 K, vsa aktiva pa za 18,837.846'25 K. — Nemške okrajne posojilnice štejejo koncem l. 1910. članov 45.473. Bilanca je pa sledeča:

Pasiva:

deleži	3,242.502'50 K
rezervni zakladi	904.988'20 »
penzijski zakladi	16.352'95 »
razni zakladi	19.406'35 »
hranilne vloge	15,057.331'62 »
izposojila	106.685'15 »
razno	249.271'49 »
dobiček	158.061'49 »

Skupaj . . 19,744.599'75 K

aktiva:

gotovina	205.242'75 K
naložen denar	2.485.789'79 »
vred. papirji	1.584.822'53 »

posojila:

na menice	5.338.174'64 »
na vknjižbo	8.457.803'90 »
na zastave	790.734'48 »
posestva	431.112'60 »
zaostale obresti	150.295'54 «
razno	300.623'52 »

Skupaj 19.744.599'75 K

Vloge so se v l. 1910. povišale za 1.499.718'53 K, vsa aktiva pa za 1.623.786'43 K.

Kmetijsko združništvo v Nemčiji. — V l. 1911. se je v Nemčiji na novo ustanovilo 1349 kmetijskih zadrug, razdružilo pa 266, pomnožitev znaša torej 1087 proti 813 v l. 1910. Med novimi zadrugami je posojilnic 627, nakupnih in prodajnih 56, mlekarskih 63, raznih 337. Med slednjimi 204 zadružne elektrarne, 43 zadrug za vnovčevanje živine, 36 vodovodnih, 27 strojnih zadrug. Sedanje stanje kmetijskih zadrug v Nemčiji je sledeči:

98 zvez

16.243 posojilnic

3.427 mlekaren

3.173 raznih zadrug.

Članov v vseh teh zadrugah je okroglo dvainpol miliona.

Avstro-ogrska banka je končala poslovno leto 1911 s čistim dobičkom po K 29.524.642'— proti K 21.143.444'— v letu 1910. — Dividenda znaša 7'46⁰/₁₀₀, proti 6'45⁰/₁₀₀ v letu 1910.

Tako ugoden uspeh beleži banka v 70 letih svojega obstanka sedaj v tretjič. Sicer pa z ozirom na navadno obrestno mero 5⁰/₁₀₀ skoro drugače mogoče ni. V celem znašajo dani krediti na **Avstrijskem 387 milijonov kron (34⁰/₁₀₀) na Ogrskem pa 742 (65⁰/₁₀₀)**. Razlika 34⁰/₁₀₀ za Avstrijo in 65⁰/₁₀₀ za Ogrsko dovolj jasno ilustrira prednosti, katere nudi skupnost banke Ogrski. Od tod tudi ono »prijazno« stališče, ki ga za skupnost banke Ogrska vedno zavzema.

Notranja kolonizacija (trdno naseljevanje delavcev) na Angleškem. Zelo živahno se je začela razvijati notranja kolonizacija na Angleškem še le po letu 1907, ko so jo postavnim

potom uredili. Tozadevna postava vsebuje več novih in važnih momentov, pred vsem glede državnih podpor in glede razlaščevanja. Postava sama dovoljuje pristojnim oblastim, da lahko potrebno zemljo kupijo ali vzamejo v najem. Ravno tako lahko postanejo naseljenci lastniki ali pa samo najemniki. Pri dobivanju potrebne zemlje se lahko uvede razlaščevalno postopanje, če ne pride do sporazuma v dobrem. Postava pravi, da se da ta naseljevalna akcija prav lepo pospeševati z zadružništvom. Posojila se lahko porabijo ne le za nakup zemlje temveč tudi za stavbo hiš in druge podobne investicije. Do konca l. 1910 se je kupilo v svrhu notranje kolonizacije 36.150 ha zemlje. Faktično naseljena površina pa je znašala 27.750 ha. Število naseljencev je znašalo 5406. Naseljeni niso bili le delavci temveč tudi najemniki. Ustanovljenih je že 30 naseljevalnih zadrug, ki so ustanovili 533 novih, samostojnih domov. Prilичno 2000 delavcem pa so odstopili posestniki sami 1100 ha zemlje za stavbo hišic in ureditev malih vrtov. Zanimivo za razvoj te akcije je, da se je l. 1911 oglasilo prilično 8000 pridnih in zanesljivih ljudi, ki bi radi došli na ta način do lastnih domov. — Pri nas na Slovenskem se kažejo prvi začetki notranje narodne kolonizacije okrog mest. Slovenskim delavcem se daje tam potom posebnih zadrug prilika, da dobe svoje ognjišče in postanejo samostojni hišni gospodarji. Delavci, mali obrtniki ter uradniki se radi poslužujejo te dobrote. Na deželi, osobito tam, kjer silno pomanjkuje kmečkih delavcev, se stvari, kolikor nam je znano, še doslej nikjer niso lotili. Ne dvomimo pa, da bodo tudi tu naše denarne zadruge prve, ki se bodo tega dela lotile.

Hranilnice (občinske in okrajne) na Avstrijskem. Koncem l. 1909. je bilo na Avstrijskem 655 regulativnih hranilnic, koncem l. 1911. pa 679, torej se je v teh dveh letih na novo ustanovilo 24 in sicer 14 v l. 1910., 10 pa v l. 1911. 14 iz l. 1910. se razdeli sledeče: Češko 4, Bukovina 2, Dalmacija 2, Moravsko 1, Šlezija 1, Galicija 1, **Kranjsko 1**, Tirolsko 1, Istra 1. V l. 1911 pa se jih je ustanovilo na Češkem 6 in na Moravskem 4. Po narodnosti se razdeli prvih 14 sledeče: 4 češke, 3 hrvatske, 3 nemške, 2 rusinske, 1 slovenska, 1 polska. Slednjih 10: vse češke.